

Zárójelentés kutatási adatai

Jelentett év: 2003-2006

Kutatásban résztvevők azonosak-e a kutatási tervben foglaltakkal?

Nem

A pályázatban szereplőkhöz képest részt vett a munkában a kutatóhely tudományos holdudvarához tartozó jogászok, levéltárosok, történészek köre is. Honoráriumban azonban csak a kutatási tervben szereplők részesültek.

Az elvégzett munka megfelel-e a tervben foglaltaknak?

Igen

A kutatás deklarált célja volt, hogy csökkentse az aránytalanságokat a magyar jogi kultúra egyes kutatási területei között, a teljességre törekedve átfogó értékelést adjon a „hosszú 19. századról”. Ez megítélésünk szerint megtörtént: a méltatlanul elhanyagolt jogi szimbolikák kutatási területén közel ötven tanulmány készült el, melyek nagyobbik része már napvilágot látott, s ez vár még további huszonegy munkára is. Végző célkitűzésként fogalmazta meg a program, hogy egy jogi művelődéstörténeti áttekintés előkészítése kezdődjön meg, ami megtörtént. Kiegészítő részeként megjelentetésre előkészítettünk egy magyar jogi kultúrtörténeti bibliográfiát s egy szemelvénygyűjteményt.

Eredmény alkalmas- e arra, hogy gazdasági haszonra vezessen?

A kutatási program jellegét tekintve nem alkalmas gazdasági hasznosításra.

A kutatás hasznosítására történt-e lépés?

A nem gazdasági jellegű hasznosításra az eredeti elképzeléseknek megfelelően megtettük a szükséges lépéseket.

A kutatás esetleges hasznosításáról készített leírás magyarul

A nem gazdasági hasznosítás fontos eleme volt, hogy a tanulmányokat, monográfiákat a magyar könyvkereskedelem szélesebb lehetőségeit kihasználva, könyvkiadónál publikáltattuk, mely jóval nagyobb nyilvánosságot biztosított az eredmények számára, mint a hagyományos (tudományos kiadványcserén alapuló, szűk körű) szakkönyvkiadás. Az eredmények három magyarországi jogi karon már megjelentek a közvetlen oktatásban, s előkészületek történtek PhD kurzus megindítására is (2007/2008 őszi szemeszterében).

Ugyanez angolul

It was one of the most important part of the exploitation, that the studies and monographies were published by publishers, and this way we could exploit the huge amount of contingency of the hungarian book commerce. This method insured wider publicity for the issues, than the traditional publication-change and special-book's publication. The issues have been published in three law faculties of hungarian universities and arrangements have been made for starting of the PhD-courses as well (in the first semester of the 2007/2008).

A kutatás tényeinek rövid, tényszerű összefoglalása magyarul

2006-ban az eredeti programnak megfelelően elkészült a kutatást átfogó értékelő tanulmány, melynek publikálása a Jogtörténeti Szemlében folyamatban van. Részben folyóiratokban, részben monografikus formában (Horváth Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Budapest, Gondolat Kiadó, 2006. 557. o. ISBN 963 9610 19 4), részben pedig önálló kötetben megtörtént az összegző tanulmányok publikálása. (Jogi kultúra, processzusok, rituálék és szimbólumok, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 2006 340 o., ISBN 963 9610 21 6)

A tanulmányok sajtó alá rendezése (kéziratok leadása: 2006. június 30., lektorálás: 2006. október, nyomdai leadás: 2006 november). Előkészítettük a 18-19. század jogi művelődésének körében az ígért szakmai konferenciát, melyre 2007. április 12-én kerül sor az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. Az ott elhangzó előadások és kutatási eredményismertetések úgyszintén publikálásra kerülnek, csakúgy mint két kiadás alatt álló monográfia. A 2003-2006 között zajlott kutatás három nagy területen járt megítélésünk szerint komoly eredménnyel. 1. A jogi oktatás reformjai 2. Az európai és a magyar jogi kultúra találkozási pontjai a 18-19. században 3. A szimbólumok és rituálék szerepe a jogéletben.

Ad 1.: A jogászképzés történetének és reformjainak feldolgozása a programban ígért módon megtörtént. Az egyik kardinális kérdés az elmúlt években bevezetett ún. bolognai rendszer európai esetleges intézményeinek hatásmechanizmusa volt, melyet kiegészített a magyar jogászképzés filozófiájának történeti elemzése. Az eredmények legfőbb összegzése a Jogtörténeti Szemle 2005. évi különszámában történt meg, melyben a kutatás résztvevői, a tanszék partneroktatói és kutatói, valamint néhány külföldi szakember összegezte véleményét. (Mezey Barna: A jogászképzés változásai, Szuromi Szabolcs: A középkori egyetemek létrejöttének és az egyetemi oktatás megszületésének sajátosságai, Vigh Annamária: A kánonjog oktatása a budapesti egyetemen a XIX. század végétől a XX. század közepéig, Hamza Gábor: Vécsey Tamás és a jogi szemináriumok, Horváth Pál: Tudós elmék és eredmények a hazai modern jogi tudományosság kifejlődésében, Szabó Miklós: A jogászképzés társadalmi funkciójáról – húsz év múlva, Szabó István: A jogtörténeti tárgyak jelenlegi oktatása Magyarországon és annak jövőbeni alternatívái, Barna Attila: Haditanács Győr után, Waterloo előtt, III. Hazai Jogtörténész Találkozó – Győr – Nyilatkozat, Mezey Barna: Gondolatok a magyar jogtörténet-tanítás kialakulásáról, A szegedi Dékáni Kollégium Jogtörténeti szekciójának állásfoglalása, Willibald Posch: A jogtudományok jövője az egyetemeken, Szabó Béla: A német jogtörténet oktatás és kutatás, Markus Steppan: A jogtudományi képzés átalakítása a Bologna-modell szerint Grazban – pro és kontra, valamint az átalakítás lehetséges útja, Takács Tibor: Jogtörténeti tantárgyak szerepe az európai felsőoktatási térség követelményei szerint megreformált francia jogász-képzésben, John Bell: A jogászképzés és Bologna brit nézőpont Waltraute Stege: Az Európai Ügyvédek Egyesületének állásfoglalása a Bolognai Egyezmény alapján előírányzott oktatási reformhoz) Emellett Horváth Attila kimunkálta a magyar jogtudomány és jogi oktatás fejlődésének tananyagát, mely immáron szerves részét képezi az országban oktatott jogi tananyagnak. Karácsony András és Mezey Barna tollából több tanulmány is megjelent a jogászképzés fejlődéséről (András Karácsony: Relationship between state-, political- and legal sciences in education of law, Budapest 2004 Rechtsgeschichtliche Vorträge 20, Barna Mezey: The history of the harmonisation of law and the legal education in Hungary, Budapest 2004 Rechtsgeschichtliche Vorträge 21, András Karácsony: On legal culture, Budapest 2004 Rechtsgeschichtliche Vorträge 26, Gernot Kocher, Barna Mezey: Juristenausbildung in der österreichischen und ungarischen Geschichte, Budapest 2004 Rechtsgeschichtliche Vorträge 27.)

A kutatás eredményeinek publikálása és alkalmazása a hivatalos eljárásokban komoly módon közrehatott abban, hogy a jogászképzést hosszú viták eredményeképpen az oktatásügyi kormányzat kiemelte a bolognai processzus kereteiből. Elfogadva a magyar jogászképzés történeti filozófiájának sajátosságait, a jogi oktatást meghagyta az egységes mesterképzés keretein belül.

Ad 2.: A kutatási pályázat egyik megállapítása volt, hogy a magyar jogi tudományosság – összefüggésben regionális helyzetünkkel és szélsőnemzeti mivoltunkkal – erős európai hatások alatt fejlődött. A kutatás egyik fő kérdése volt a nyugat-európai hatások elemzése, a tudományos kapcsolatokon túl, a korábban sok esetben szokásjogi fejlődése okán periférikusnak minősített magyar jogélet és jogi kultúra vonatkozásában. Ennek feltárása nemzetközi konferenciák keretében zajlott, ahol a magyar kutatók osztrák, német és svájci tudósok jelenlétében cserélhettek eszmét a magyar jogi kultúrában megjelenő európai hatásokról. Ezek közül a legfontosabbak voltak a felvilágosodás európai jogi modelljeiről Magyarországon (Strafrecht der Aufklärung 2003 Budapest, Gaetano Filangieri und die europäische Aufklärung im Strafrecht 2006 Basel), az európai és a magyar jogi kultúra találkozásáról (Facetten aus der Strafrechtsgeschichte 2003 Rothenburg, Paternalismus und Recht. 2005 Basel, Verdacht und Verdachtstrafe in den ungarischen und deutschen Rechten 2006 Eger), az európai alkotmányos folyamatok magyarországi jelentkezéséről (Diktaturen in den europäischen Jahrhunderten – verfassungsrechtliche und strafrechtliche Aspekte 2004 Pécs, Die Entwicklung der Nationalstaaten im 19. und 20. Jahrhundert. 2005 Budapest) A jogi kultúra fejlődésének kérdéskörében egyedülálló monografikus feldolgozást tett közzé Horváth Attila a részvénytársasági jog magyarországi kialakulásáról és a magyar polgári magánjog történetének bevezető korszakáról. (Horváth Attila fenti témában megvédte PhD-dolgozatát is.) Mezey Barna monográfiát készített elő és rendezett sajtó alá a neoabszolutizmus és a dualizmus jogpolitikai alapjairól. Máthé Gábor pedig a hatalommegosztás jogszabályi hátterének magyarországi alakulásáról. Képes György feldolgozta a 19. századi amerikai jogi hatások magyarországi tapasztalatait, melyből monográfiát jelentetett meg, illetőleg PhD-dolgozatát készítette el. A kérdést számos résztanulmány taglalta, melyet különféle szakmai folyóiratokban tettek közzé a kutatás résztvevői.

Ad 3.: A pályázat legnagyobb súlyú eleme a szimbólumok és rituálék szerepének elemzése volt a magyar jogéletben. Mint azt a pályázat anyaga is tartalmazta, e kérdésnek Magyarországon szinte teljes egészében hiányzik a szakirodalma. Ennek megfelelően a program lényegében a jogi szimbolika és rituális eljárások szinte valamennyi területére kiterjedt. A kutatásokhoz külső partnerként csatlakozott Kajtár István, aki a magyar jogi kultúrtörténet alapvetését készítette el, valamint az utolsó esztendő résztvevőjeként Kengyel Miklós a tárgyalótermi szimbolika és az igazságügyi paloták jelképeinek kutatója. A kutatás keretében hitünk szerint teljesítettük vállalásunkat: megjelentettük az első magyarországi, jogi szimbólumkutatásról szóló tanulmánykötetet, melyet 2007-ben újabb összegzéssel kívánunk gazdagítani. A már megjelent kötet két nagy terepuma az alkotmányos és a jogi szimbólumok kutatásának összegzése, mely értelemszerűen további bontásban taglalja az egyes jogi intézmények, eljárások és ikonográfiai vonatkozások történetét. Az első kötet értelemszerűen hordozott magában bizonyos esetszerűséget, lévén, hogy első a sorban; az előkészített második kötet azonban már szisztematikus kiegészítésről gondoskodik, mely a jogélet lehető teljességét igyekszik feltérképezni.

By 2006 – according to the original program – the comprehensive and evaluative study of the exploration was completed, and its publication in the *Jogtörténeti Szemle* is under way. Partly in learned journals, partly in monographies (for example "The basics of the Hungarian civil law-history" by A. Horváth) and other parts of it in separated tomes have been published ("The culture of law, processes, rituals and symbols").

The studies were edited for the press: the manuscripts were handed down on 30th June 2006; checked in Oct. 2006. and passed to the press in Nov. 2006.

We have prepared the promised professional conference: "Legal civilization in the 18-19th century" on 12th April 2007 on the Faculty of Law and Political Sciences of Eötvös Loránd University. The lectures and issues of explorations, which will be given there, are going to be published as well, so as the two monographies under publication.

In our view, the research between 2003 and 2006 had serious issues especially in three areas:

1. The reforms of the legal education;
2. The interference of the European and Hungarian legal civilization in the 18-19th century;
3. The function of the symbols and rituals in the legal life.

Ad 1.:

The procession of the history and reforms of the legal education has been made as we promised in the program. One of the most important questions was the mode of action in the Bologna-system, that has been introduced in the recent some years. It was amended by the historical analysis of the Hungarian jurist education. The supreme conclusion of the issues was published in the *Jogtörténeti Szemle* in 2005. In this work the members of the exploration, the partner-tutors and the searchers of the institute and professionals from other countries summarized their opinions. Moreover, A. Horváth compiled the curriculum of the Hungarian jurisprudence and legal education, the important part of the Hungarian legal studies. A. Karácsony and B. Mezey prepared studies about the development of the Hungarian legal education as well. Publication and accommodation of the issues took a serious effect on the educational government not to apply the Bologna-system in the legal education. Accepting its historical philosophy, the government let the legal education in the frames of integrated master qualification.

Ad 2.:

It was one statement of the research application that the Hungarian jurisprudence – in relation with our regional and periferical status – developed by serious European effects. One of the most important questions was to analyze the Western-European effects, in connection with the previously periferic-labelled Hungarian legal life and civilization, beside the scientific relations. The exploration of this happened in frames of international conferences, where Hungarian searchers could discuss the European effects of the Hungarian legal civilization in the presence of Austrian, German and Swiss scientists.

The most important among these were: About the European legal model of the Enlightenment in Hungary; The interference of the European and Hungarian legal civilization; The emergence of the European constitutional process.

A. Horváth published a unique monography of the history of Hungarian joint-stock company-law and of the beginnings of Hungarian civil law, which was unique in the subject of legal civilization. He also prepared his PhD-work with the same theme. B. Mezey prepared and edited a monography about the legal bases of the Neoabsolutism and the Dualism, and so did G. Máthé about the formation of the legal background of the division of powers in Hungary. Gy. Képes summarized the effects of the 19th-century American legal changes on Hungarian law. He made his PhD-work and published a monography with the same theme as well. The

question mentioned above was dealt with in many other substudies, which were published in many learned journals.

Ad 3.: The most important part of the application was the analysis of the role of symbols and rituals in Hungarian legal life. As the application pointed out the professional summary of this question is absolutely missing in Hungary. According to this the program concentrated on almost every area of legal symbolism and ritual processes. I. Kajtár, who joined as an external partner, prepared the summary of the bases of the Hungarian culture-history. In the last year M. Kengyel joined to the research as a searcher of the symbols in courtrooms and justice palaces. According to our expectations we performed our propositions: we published the first Hungarian essay-book on the research of legal symbols, which is to be expanded with another summary in 2007. The already published essay-book is the summary of the research of the constitutional and the legal symbols, which of course details the history of some legal institutions, processes and iconographic relations. The first book was a certain casuistic, because it is the first in the series: the already prepared second book is to give a systematic completion, which is going to cover the whole legal life as far it is possible.